

Ikäihmisten palvelut ja toimeentulo kuntoon / Reijo Vuorento

Pitkään on keskusteltu ikäihmisten toimeentulosta ja palveluista. Kokonaisuudesta voi sanoa: paljon puhetta, vähän villoja. Tilanne kriisiytyy ja monin paikoin hoiva- ja hoitohenkilöstön saatavuus on heikentynyt.

Kuntien Eläkevakuutuksen selvityksen mukaan lähi- ja sairaanhoitajien merkittäviä rekrytointiongelmia on koettu noin kolmasosassa kuntia. Lisäksi jatkuvia ongelmia on yli puolessa maamme 310 kunnasta. Samalla työntekijöiden kiire ja uupumus ovat kasvaneet ja moni harkitsee alan vaihtoa.

Laskelmat osoittavat, että seuraavan kymmenen vuoden kuluttua tarvitsemme noin 10 000 uutta hoitoalan työntekijää vanhushoivapalveluihin, kun monet eläköityvät ja kysyntä kasvaa. Miten tämä yhtälö voidaan ylipäätään toteuttaa, kun koko hoiva- ja hoitoala on monelta osin lähes kriisissä. Hoivakotien väärinkäytöksistä keskusteltiin aikansa, nyt ytimessä ovat palvelut- erityisesti kotipalvelujen tilanne sekä eläkeläisköyhyys.

Valvontaviranomaisille osoitetut kantelut ovat nousseet, ikäihmisten syrjäytyneisyys kasvaa silmiemme edessä, mutta silti tuntuu siltä, että juuri mitään ei tapahdu, mistä kiikastaa?

Professori Teppo Kröger Jyväskylän Yliopistosta on jo pitkään tutkinut vanhushuoltomme tilaa ja verrannut sitä muihin pohjoismaihin. Krögerin laskemat osoittavat, että päästäksemme vaikkapa Ruotsin tasolle vanhushoivapalveluissa, tarvitsisimme niihin noin miljardin euron lisäpanostuksen. Krögerin mielestä kotihoidon katastrofin estämiseksi kotihoitoon tarvittaisiin noin puolen miljardin euron lisäpanostus, jotta sen piirissä oleville noin 200 000 lle ikäihmiselle voitaisiin tarjota inhimillinen ja riittävä palvelu.

Jotta eteenpäin päästään, tärkeitä on kohottaa hoivatyön imagoa. Sen olennaisena osana on palkkauksen tarkistaminen ja työntekijöiden vaikutusmahdollisuuksien lisääminen omaan työhönsä.

Ilman lisäresursseja ikäihmisten hoivapalvelut uhkaavat edelleen kriisiytyä.

Yhteiskuntapolitiikan kehittämien kärkeen on vihdoin nostettava ikäihmisten palvelut ja toimeentulo. Sen me kaikki olemme velkaa hyvinvointivaltion rakentajillemme.

Maksut ja omavastuut palveluista on Suomessa korkea. Olen esittänyt Suomeenkin Tanskan mallia, jossa julkinen terveydenhuolto on käyttäjälleen kaikilla tasoilla maksutonta. Siis myös sairaalatoiminta mukaan lukien. Kun rahat ovat tiukoilla, moni pienituloinen miettii, onko varaa edes terveystalouteen.

Palveluasuminen vie monelta lähes koko elämäntyöllä ansaitun eläkkeen. Tehostettu palveluasuminen vaatii merkittävää yhteiskunnan tukea, jotta palvelu ylipäätään voidaan toteuttaa. Maksuperusteet ovat varsin kirjavien ja vaihtelevien kunnasta toiseen samoin kuin erilaiset tuet, kuten palvelusetelit.

Kun palveluasuminen lisääntyy jatkossa, myös maksuihin on saatava kohtuutta niin, että ihmisen elämäntyö ei mene hoivamaksuihin. On selvitettävä erilaiset vaihtoehdot lisätä yhteisvastaullisen rahoitusosuuden nostamista erityisesti tehostetussa palveluasumisessa.

Helsingin terveysasemille tarvitaan täysremontti, joka perustuu uudelleen tiimityöskentelyyn, jossa ihmisistä otetaan heti kokonaisvastuu eikä pallotella.

Ikäihmisille voisi hyvin olla omat tiiminsä, joissa olisi erityisesti geriatrianosaamista. Myös erikoissairaanhoidon konsultaatiota terveyskeskuksissa tulisi lisätä. Terveyskeskuksen vastuulääkäri voisi tehdä myös kotikäyntejä.

Nyt on suuntauksena keskittää palveluita yhteen paikkaan, kuten Kalasataman hyvinvointikeskus. Vastaavaa suunnitellaan myös Malmille. Siinä voi olla omat hyvät puolensa ja esimerkiksi lapsiperheille se

saattaa olla hyvä vaihtoehto, mutta samalla kun palveluja laitetaan yhteen, niin säilyttäisin alueelliset terveysasemat.

Alueelliset terveysasemat tukevat hyvinvointikeskusta, ovat alueen ihmisiä lähellä ja palvelevat erityisesti ikäihmisiä erityisesti silloin kun pitää nopeasti päästä lääkäriin.

Palvelujen kehittämisen lisäksi tarvitaan myös muutoksia niin palvelumaksuihin, iäkkäiden omavastuuosuuksiin kuin pienimpien eläkkeiden korjaamiseen. Melkein 40 % eläkeläisistä saa eläkettä 1.300 euroa tai sen alle kuukaudessa. Eläkeläiset ovat selvitysten mukaan suurin yksittäinen ryhmä leipäjonoissa.

Ilmarisen eläkeläisille joulukuussa 2020 osoitettu laaja kysely osoitti, että tilanne ei ole parantunut, päinvastoin. Joka toiselle vastaajalle eläkkeestä jää käteen alle 300 euroa kuukaudessa pakollisten menojen jälkeen. Naisille reilusti miehiä vähemmän johtuen alhaisemmista eläkkeistä ja siitä, että naiset miehiä useammin asuvat yksin.

Kyselyssä ei esitetty tilanteen korjaamiseksi vaihtoehtoa eläkkeiden tason nostamisesta, sen sijaan korostetaan sitä, kuinka eläkeläiset ovat halukkaita parantamaan toimeentuloaan tekemällä töitä eläkkeellä ollessaan. Kyselyn mukaan jopa 2/3 eläkkeellä olevista olisi kiinnostunut tekemään töitä saadakseen helpotusta taloustilanteeseensa. Vastaajien mielestä eläkeläisten työnteon mahdollistamiseksi asenteita, verotusta ja joustoja tulisi muuttaa. Moni haluaisi osakaista työtä, jolla parantaisi taloudellista asemaa mutta myös saisi sisältöä elämään. Kyselyyn vastanneet olivat olleet eläkkeellä korkeintaan 5 vuotta.

6 päivää tuon selvityksen julkistamisen jälkeen Ilmarinen julkisti vuoden 2020 tilinpäätöksen, joka takoi ennätyksiä. Ilmarisen sijoitukset tuottivat 7,1 %, sijoitusvarallisuuden arvo nousi 53 miljardiin euroon. Hoitokulut laskivat 9 %, eli 11 miljoonaa euroa, jotka tiedotteen hyödyttävät asiakkaita asiakashyvityksinä. Mitä tämä tarkoittaa pienituloisille työeläkkeen saajille - ei mitään.

Ilmarinen ei toki ole ainoa työeläkeyhtiö, jolla menee paremmin kuin koskaan, vaikka toista todistellaan. Varoitellaan tulevaisuuden tuottojen romahduksella, vaikka jatkuvasti taotaan uusia ennätyksiä.

Eläkerahastoissa noin 2/3 on sinne työllään kerryttäneitä eläkkeellä olevien varoja. Ne ovat nyt kuitenkin pikemminkin eläkeyhtiöiden johtajien bonuspohjina kuin hyödyttämässä työeläkkeiden saajia. Suomen eläkerahastot ovat maailman suurimmat kansantuotteeseen nähden. Kun ne aikanaan luotiin, niin ajatuksena oli, että niiden tulisi riittää noin 1,5 kertaisesti vuosittain maksettaviin eläkkeisiin. Nyt ne ovat 7 kertaiset, eikä loppua näy samalla kun pienellä eläkkeellä kituuttavilla ihmisillä on hankalaa arkielämässään niin toimeentulon kuin palveluiden osalta.

Eläkerahastot Suomessa ovat ylisuuret ja niitä tulisi käyttää pienten työeläkkeiden nostamiseen samalla kun taitettu eläkeindeksi tulisi korjata niin että eläkkeiden ostovoima ei jää jälkeen palkansaajista.

Myös valtion budjetista maksettavien kansan- ja takuueläkkeisiin tulisi tehdä tasokorotus. Pienellä eläkkeellä kituvien ihmisten säästämistä on alhainen, lisätulot menevät kulutukseen. Näin pienten eläkkeiden korotus hyödyttäisi koko kansantaloutta.

Palkansaajien ja eläkeläisten verotus tulisi yhtenäistää.

Yhteisvastuukeräys kohdistui köyhiin ikäihmisiin, jotka Korona-aikana niukan toimeentulon lisäksi kohtaavat monasti yksinäisyyttä samalla kun palvelujen saatavuus on yhä epävarmempaa. Keräysten ja juhlapuheiden varaan ei kuitenkaan voida enää laskea. Tarvitaan myös yhteisvastuun politiikkaa, jossa ikäihmisten palvelut ja toimeentulo vihdoinkin korjataan.